

Слободи Истини Правди ОТАЦБИНА

PRETPLATA:
NA GODINU 24— DIN.
POLA GOD. 12— DIN.
POJEDINI BROJ 1— DIN.
IZLAZI SVAKE
DRUGE SUBOTE

God. I

Banja Luka, 21 novembra 1936

Broj 1

Политичка крепост је једно самоодрицање, а то је увек ствар тешка. — Монтескје: Дух закона

Шта хоћемо

Иако у скромном облику, а засад и у нешто дужим временским размацима, Отаџбина неће да само попуњава празнину која се у овим крајевима у погледу јавне речи већ поодавно осјећа, него хоће да о свима питањима нашег јавног живота, а нарочито живота и потреба ових крајева, каже своју ријеч.

Народ ових крајева, који је учествовао у свим покретима и борбама и давао највеће жртве за ослобођење отаџбине и стварање ове државе, има пуно право да каже своју ријеч и данас кад се ради о њеном уређењу и управљању.

У многим се земљама окушавају управни системи, засновани на сили и диктатури, а не на вољи народној. Искуство је показало да наш народ није за те и такве системе, и да је он у својим прегнућима имао замаха и полета и показао своју снагу и величину само под народном демократском управом, или у борби за њу. И какогод је било при стварању државе, тако ваља да буде и при њеном уређењу. Зато сматрамо да за организацију државе и вођење државне и самоуправне политике треба да је одлучна слободно изражена народна воља: за ствари опште државне политике воља и потребе читавог народа, а за ствари које се тичу наших крајева воља и потребе народа у овим крајевима.

У држави Јужних Словена треба да буду окупљени и организовани сви Срби, Хрвати и Словенци, а накнадно да се придруже и Бугари.

Јавне би послове требало раздјелити, па оне који се тичу државне цјелине, као што су: вањска политика, народна обрана, основе правде и законодавства, основе народне просвјете, царине, народни новац, пошта и главне саобраћајне артерије, треба заједнички организовати, а сви се остали послови могу препустити и самоуправним јединицама.

Овој нашој крајини, углавном у опсегу Врбаске бановине, треба у сваком случају осигурати положај као посебној самоуправној јединици.

Најшире самоуправе треба дати и општинама.

И у држави и у самоуправама треба да влада ред и правда, али да се поштује слобода личности. Све што не треба заједници треба препустити приватној иницијативи, али уз пуну заштиту економски слабијих. Добра и установе које служе јавним интересима треба ставити под јавни надзор, па и социјализовати,

али постепено, по потреби и могућности, и кад се самоуправни и државни органи оспособе да их могу преузети. У томе смислу треба реорганизовати привреду и финансије, а у првом реду према потребама тежака и радника и малог човјека уопште.

Свака реорганизација, нарочито реорганизација државе, треба да се врши смишљено и уредно, полазећи од садашњег стања које би се утврђеним редом, и последице свих претходних припрема, превађало у ново стање.

Држећи се ових мисли и погледа, које ће заступати и бранити, лист ће критички и слободно цијенити све појаве и догођаје и износити увијек пуну истину, не штедећи никога, да би послужио оздрављењу наших друштвених и политичких прилика.

Вођен тим мислима, а у служби истине, правде и слободе, лист ће чувати своју самосталност и неће припадати ниједној политичкој партији, па стога вјерујемо да ће наћи одзив и потпору, ако не код свих, а оно код оних који само у општем добру виде и своје добро.

Suvi zulumi

Mного је сувих zuluma pobijezeno u Kočića Otadžbini. Kakvi su to zulumi bili? Mi ih se još malo sjećamo. Ljudi su se tužili da im se čini nepravda, od malih krivica prave velike, vrše svakojaka nasilja, zulumi, onako na suvo, mimo zakon i na pravdi Boga, kao kad koga kolju bez noža ili tuku žestoko tupim oružjem, a nigdje ne okrvave. Zašto su se vršili suvi zulumi? Zato što su se ljudi zamjerali ili u čem smetali strancima ili domaćim izrodima koji su bili u vlasti i tu vlast na zlo upotrebljavali: činovnicima, šumarima, žandarima, knezovima, pa i begovima i kmetoderima; onda, ne budi primijenjeno, nije bilo opštinskih bilježnika, ni partijskih prvaka koji su se dodvoravali vlastima. Ljudi su zulume podnosili nijemo, ali su i drečali i jaukali, a Kočić je te jauke bilježio i svstavao u knjige i novine.

Nadali smo se da u narodnoj državi neće biti сувих zuluma. I nije ih smjelo biti. A bilo ih je. Ne kažemo da ih je bilo mnogo, da ih ima i sada i da će ih još biti. Ali znamo što je i kako je.

Zašto se vraćamo Kočiću?

Na poziv redakcije g. Jovo Zubović, naš poznati javni radnik i jedan od najmlađih predratnih Kočićevaca, dao je na gornje pitanje ovaj odgovor. Rado ćemo štampati odgovore i svih drugih Kočićevaca, starijih i mladih.

Kočić je bio u svoje vrijeme naša narodna zastava. Pa kad se danas u kulturnom radu vraćamo na njegove puteve, prirodno je da tako treba činiti i u politici. A zašto se vraćamo Kočiću. On nam je najviše ostao u pameti kao nepomirljivi protivnik neprijateljske okupatorske vlasti sa kojom se nosio do zadnjeg daha. I kad je te vlasti nestalo moglo bi se misliti, pa se tako i misli, da je Kočića vrijeme prošlo zauvijek i da u narodnoj državi ne treba Kočićevaca. A da li je zbilja tako?

Kočić nije pobijao austrijsku carinju samo zbog toga što se zvala austrijska već zbog austrijskog duha. A taj duh je bio stran, nasilnički, isisavački, kolonijski, a i begovski i „kmetoderski“ kao i za tursko doba pa i gore. I koliko je htjela da nam što dobro učini, Austrija kao ukleta nije mogla ni umjela. Narodni život je zastajao i išlo se više natrag nego naprijed. Kočić je to žestoko

osjetio i zagazio u otvorenu borbu. On je usuprot neprijateljskom duhu podizao duh narodni sa tvrdom vjedom da će se i Austrija i Turska i njihovi zli dusi strmoglavititi u totrokani i da će i naš narod u ovim krajevima dočekati mnogo bolje i pravednije življenje. Kočićeva su se pretskazivanja i ostvarila. Ali da li se zbilja posve strmoglavio i onaj strani duh i da li se odlučno pošlo naprijed kao što je Kočić želio i mi svi s njim? Koliko jest a koliko nije, samo nam se kaže. A svi koji pošteno osjećaju trebalo bi da dobro ocijene šta još treba da se gradi a šta da razgrađuje.

Ali nije samo obično podizanje narodnog puha protiv stranog duha u čitavom našem životu radi čega se treba vraćati Kočiću. Kočić je u našem narodnom duhu prenasao tri velike misli, tri vječne istine.

Prva mu je misao istina. Svuda, i u životu i u politici, treba tražiti istinu. Sve što je lažno ne pristaje duhu našeg naroda i mora se rušiti bez poštene i do kraja.

Druga mu je misao sloboda. Čovjek osjeća da je slobodan od rođenja; i sam po sebi, i u svojoj kući i u svojoj otadžbini, užoj i široj. Bez slobode nema čovjeka, nema naroda, nema otadžbine. Niti su robovi narod niti imaju otadžbinu. Ta se istina ne smije zatajiti ni pod koju cijenu. Ljudima treba vratiti slobodu koja im je oduzeta.

Samo nema slobode za nepravdu. Zna se što je pravo a što nije pravo među ljudima. Svi treba da rade i da stvaraju pa na bilo kome polju ljudskog života. Za svakog čovjeka ima neka mjera prava i slobode. Nikome se ne može dopustiti da prijede mjeru i granicu pravde ni u kom vidu. Samo se onima koji pogaze pravdu može sloboda oduzeti. Pravda je treća osnovna misao Kočića.

Ove tri velike i ove ljudske misli kao da su se izgubile. Moramo ih ponovo nositi u život i u politiku. I od njih treba polaziti u ocjeni našeg današnjeg stanja i u radu i u borbi za popravak toga stanja.

A borba neće biti laka. Kočić pretskazuje svojim junacima da će biti i gladni i prezreni, pa traži da su slobodni i neustrašivi kao bogovi. Znamo kakvo je vrijeme i da nema danas mnogo Kočićevaca. Ali se borba za velike istine i bolji i pravedniji život među ljudima mora voditi neustrašivo i pod svaku cijenu, pa i sa onoliko snaga koliko ih bude. To je vječiti zakon, upečaćen u našu prirodu. Bez njega život ne bi imao za nas ni smisla ni ljepote. Jovo Zubović

Село

Свасни да је село врело све наше народне снаге и живота, да је само том снагом дошло до стварања ове државе, а да ће се само том снагом ова држава моћи и да одржи и опстане, ми ћемо на овоме месту покушати најпре да прикажемо данашње стање нашег села, нарочито села у свим крајевима, да утврдимо да ли смо од Ослобођења напредовали или смо и назадовали, како то село стоји у просветном, здравственом и економском погледу те да расправимо шта би у коме смеру требало да се уради. Отварајући ову рубрику свима пријатељима села и сељака, ми ћемо поздравити сваку корисну мисао, сваки потхват.

У овој рубрици ћемо износити и све мане и пороке села, јер ће само тако моћи те мане и ти пороци да се уоче, а онда да се тражи пута и начина да се исправљају. На овоме ћемо месту да постављамо и питање да ли су они који су по свом положају први позвани за рад на селу и за његово подизање, вршили своју дужност или нису, и како су је вршили, односно зашто је нису вршили. Постављаћемо питање одговорности, јер нам се чини да се то питање ни с које стране не поставља и да одатле у многим зло и потиче. Сваку ћемо небригу и немарност да осудимо и жигосемо, ма где она била, јер ћемо само тако моћи кренути напред.

Овај ћемо пут почети с песмом, истина мало тужном и жалосном, али зато истинитом, а жеља нам је да с песмом и завршимо, али песмом мало крукчијом, радоснијом и веселијом него ли је ова Кочићева

Тежак

„Радим и мучим се као тешки по-кајник од ране зоре до мркога мрака, са звијездом штоно веле. падам, са звијездом устајем.

У прољеће, гавелајући, гладан и сувотан, по врлетима за плугом, затапајући сваку бразду сузом и знојем, молим се добром и премилосном Богу за род и бирићет.

Преко љета ми се окрави смрзнута душа и ја дркћем и стрепим као јошиково лишће над њивама својим, а под јесен, кад све средим и срадим у зноју и у суво згрнем, немилосно навали ала и врана на труд мој и крваву муку моју.

Душа ми тада процмили, процмили ко гуја у процијепу, пред очима ми се нешто замагли а у ушима нешто зазуји. Али док се обазрем на ону своју гладну и голу максумчад тргнем се, снага ми обамре и само узданем, проклињући живот свој, матер своју и утробу њезину грешну.

Свак се диже, свак тражи неку праву и поп и калуђер и бег и слуга, и газда и занација. Царевина, сапрле је муке наше на страшном суду, свакоме понешто додаје и пружа. Само ми тежаци заборављени и забачени полагамо венемо, трунемо и у мукама издишемо. И ми смо поимали да устанемо, да зајаучемо, али нас увијек изда снага а језик нам се поткрати и над нама се јопет склопи прни мрак и мук.

Злоба нас је изјела. Неимаштина сатрла, голема неправда убила па куњамо ко метиљава марва. Слаби смо, немоћни смо, неумјетни смо“...

Привредни преглед и социјални живот

Конференција трговинско-индустријских комора из цијеле земље у Бањој Луци

У циљу подизања наше бановине на једнак степен са осталима, тражено је и постигнуто од овдашње Трговинско-индустријске коморе да се и у Бањој Луци одржавају међукоморске конференције.

Прва се је састала 11 ов. мј. и трајала је три дана.

Претседник наше коморе као домаћин, оцртао је у свом поздравном говору значај међукоморских конференција за привреду и истакао нарочито да би Врбаска бановина, по свом природном богатству, по својој прошлости и по своме житељству, требала да стоји међу првима у држави. Апелирао је на делегате осталих комора да, гдјегод им се пружи прилика, потпомогну индустријски развита Врбаске бановине, а специјално поновно оживљење њене жељезне и што цјелиходније развијање њене дрвне индустрије.

На конференцији су исцрпно претресана питања о осигурању трговца, нацрту закона о путним фондима, о евентуалном увођењу осигурања радника за случај изнемоглости, старости и смрти, о продужењу разреза течевине, о нацрту уредбе о минималним надницама, о проблему нашег извоза и увоза, и још више других предмета, који су у евентуалијама изнесени. Донешени су о претежној већини питања закључци, који ће бити упућени на мјерадавна мјеста у форми резолуције. За поједина питања наређено је прикупљање даљих конкретних података,

па да се и о њима на наредној конференцији донесу закључци.

Први дан састанка приредила је Трговинско-индустријска комора својим гостима вечеру, на којој је претседник наше коморе г. Др. Зурунић, у здравици, нагласио посебан одношај Бос. Крајине према Владалачком Дому Карађорђевића. На здравицу су одговорили претседник загребачке коморе г. Др. Стјепан Красник и главни секретар београдске коморе г. Светислав Мародић са врло пријатељским говорима.

(Зачудно је да су овдашње Врбаске Новине слабо регистровале баш најзначајније моменте овог догађаја).

Поглед на раднички покрет

Једна од најзначајнијих појава у свијету јесте схватање и скретање радничког покрета ка демократији. Радничка класа све више долази до спознаје да су њезини интереси најбоље заштићени у слободним и демократским принципима и да ће тим путем најприје моћи доћи у положај да се и њезин глас чује и њен положај побољша.

Ови покрети и схватања запажени су у највећим индустријским државама свијета: у Енглеској, Француској и Сједињеним државама Америке. Ово схватање запажено је и код нас. И када су радници сами дошли до овога убјеђења, онда не можемо ни ми у прилог томе додати ништа друго него тај став радника поздравити и признати им право, као и свима осталима грађанима ове земље, да и они имаду право да се о себи брину и о своме положају мисле.

Раднички синдикати ваља да остану и даље чисто економске и сталешке организације, које и по знању и по потреби могу најбоље водити само радници сами. Политичке партије које чине покушај да саме стварају раднички синдикални покрет, нанијеле би само штету радништву, које је у нашој земљи још и малобројно и недорасло, а да би питање свога живота и свога хљеба могло и смјело предати у руке којој било политичкој партији, или свој синдикални покрет учинити предметом партијских рачуна. Нарочито кад види како у нас партије долазе и пролазе,

Раднички синдикати нека остану изван и изнад политичких партија. Радници преко синдиката траже бољу кору хљеба, човјечније поступање и хигијенски уређену раднону и стан гдје они живе. У синдикату се води борба и постављају се захтеви, који се у главноме тичу интереса и односа између радника и послодавца, и ту ниједна страначко-политичка партија, не може ништа позитивно дати. А најмање је жељети да се путем политичких партија у радничке синдикате уноси партијска мржња коју партијска поцијепаност сама по себи уноси.

Ми вјерујемо да ће наши радници свој положај побољшати и своје интересе заштитити ако наставе смјером којим је пошло радништво великих западних земаља Енглеске, Француске и Америке, путем слободе и демократије и путем слободног организовања у своје партијски неовисне синдикалне организације.

Ликвидација земљорадничких дугова

Има више од 10 година како је питање законског регулисања земљорадничких дугова постало актуелно.

Ријешење тога питања са страхом су очекивали ситни трговци, занатлије и мале провинцијске банке, јер су се бојали, да се код рјешавања тога питања неће у виду имати њихови интереси.

Тек у априлу 1932 године донешен је Закон о заштити земљорадника. Тим законом није регулисано питање земљорадничких дугова, него је наплата тих дугова одгођења. Истим Законом (§ 5) узете су у пуну заштиту банке, које су могле да обуставе исплату улога.

Након ступања на снагу овога закона у нашим крајевима је већина банака затворила шалтере за улагаче, доста их је и испропадало, а ситни трговци и занатлије, који су углавном били сељачки вјеровници, дошли су у страхан положај: они нису имали по закону никакве заштите па су своје обавезе према вјеровницима, углавном банкама, морали тачно вршити, док истовремено своје улоге из банака нису могли повући.

Овако стање је више од 4 године законски продужавано. Од априла 1932, па до априла 1936 г. донешена су три закона и 11 уредаба са законском снагом. Сви ти закони и уредбе су регулисање земљорадничких дугова одгађали за доцнија времена.

Коначно, 26 септембра о. г., дакле мало прије него су извршени опћински избори у цијелој Краљевини, донешена је толико прижељкивана Уредба о ликвидацији земљорадничких дугова.

Ова уредба је позната свима, и земљорадницима и њиховим вјеровницима, па се стога нећемо поближе

њоме бавити, нити ћемо је подвргавати опширнијој критици, него ћемо се само опћенито на њу осврнути.

Уредба је страшно комплицирана а поступак по њој везан за такве формалности, да ће мало земљорадника бити који ће се у овој уредби моћи снаћи и све формалности, које она прописује, извршити (§ 26), а ако те формалности не изврши, губи право да се користи смањењем дуга по уредби.

Дугови које земљорадници по овој уредби морају платити, плаћаће се кроз 12 година у 12 рата које падају сваке године на 15 новембра (чл. 6). Ако само једну рату правремено не плати, мораће (по чл. 48) остатак дуга одједном платити.

Посљедица овако тешких одредаба биће, по свој прилици, то да ће се рокови по овој уредби новим уредбама опет продужавати.

Вјеровници ће дакле, на исплату једног дијела својих тражбина морати чекати пуних 12 година.

Наши ситни трговци и занатлије, којима је још у прилу 1932 г. задат смртни ударац и који су, може се рећи, у великој већини спали на просјачки штап, неће се овом уредбом много користити. Они ће ове своје тражбине уступити својим вјеровницима, разумије се будзашто, а боновима које добију од државе и њених банкарских установа платити дужне порезе и биће задовољни ако се све сврши по оној: ни бир дуга ни бир готовине.

А сељаци? Хоће ли они моћи да плате и смањени свој дуг, па и за 12 година? Они згоднији ће ваљда платити, али они слабији и сиромашнији, а тих је у нашим крајевима преко 80%, сигуно не могу.

У нашим крајевима, према томе, ова уредба неће ријешити питање земљорадничких дугова као ни питање санације наших ситних трговца и занатлија, тих главних сељачких вјеровника.

Škola za narod

Da omogućimo svim narodnim slojevima upoznavanje sa spletom teških ekonomskih pitanja današnjice, koja prvenstveno pogadaju upravo široke narodne slojeve, „Otađbina“ će u svakom broju po tim pitanjima donositi po mogućnosti što jednostavnije i narodu pristupačnije članke. Tome cilju ima da služi rubrika „Škola za narod“

Novac

I.

Dinar, lira, dolar, kratko, novac je sretstvo pomoću koga kupujemo robu. Nekad je bilo vrijeme, kad nije bilo novaca, nego se vršila trampa: svako je zamjenjivao ono što mu ne treba za ono što mu treba. Tako n. pr. cipelaru je trebalo žito, a seljaku obuča. Oni su trampili cipele za žito. Među tim trampa se pokazala kao danguba, jer cipelar je trebao mnogo vremena, dok je našao seljaka, koji ima žita, a treba obuču, pa da onda trampe. I u mjesto da se oni traže i da ne dangube, cipelar prvom kupcu proda obuču za novac i kupi žito opet od prvog, koji prodaje žito. Taj opći posrednik za razmjenu cipela za žito i uopće za razmjenu robe je nađen. To je novac.

Nepametno bi bilo misliti, da je novac oduvijek imao oblik kao danas. U davna vremena novac su bile kože, so, razni metali, ali vremenom se pokazalo da je najbolje sretstvo za razmjenu robe — zlato. Zlato uslijed svojih prirodnih osobina, kao posrednik pri razmjeni, postalo je opća mjera vrijednosti — novac.

Cipele su proizvodi ljudskog rada, žito također, a i zlato isto tako. Seljak, kad prodaje žito kao proizvod svoga rada i muke u toku godine, prima u zlatu onoliko, koliko je drugi proizveo za isto vrijeme. Drugim riječima, svako dobija u tuđem proizvodu rada onoliko, koliko je dao u svom i to je ono što omogućava razmjenu robe, čiju vrijednost, izraženu u novcu, nazivamo cijenom. Da se omogući šio brži promet robe i da se pri svakoj prodaji i kupovini izbjegne ispitivanje svakog komada novčanog metala za koji se roba prodala odnosno kupila, vremenom je država preuzela na sebe jamstvo za tačnost težine i sadržine svakog komada metala, koji se u prometu nalazi kao novac.

Ali mjesto kovanog zlatnog novca država sa svojim novčanim znakom može u promet staviti papir, i sada taj papirni novac pretstavlja određenu količinu zlata, koja se za njega može dobiti kod državne banke. Tada kažemo da papirni novac ima zlatno pokriće i kad se papirni novac nadje u prometu mjesto zlata, svi ga kod prodaje priznaju, vjerujući da će ga od njih drugi primiti, kad budu kupovali, — a tko to povjerenje izgubi, može da ode u državnu banku i da traži, da mu se za taj papir dađe zakonom propisana količina zlata. Prema tome, ako se u jednoj zemlji nade u prometu papir, pokriven zlatom, tad kažemo da ta zemlja ima zlatnu valutu.

(Nastaviće se)

Kulturni pregled

Cankar Ivan

Cankar Ivan bio je sirotinjski književnik. Za cijeloga života su ga progonile reakcionarne mračne sile, ali to nije nikakvo čudo, jer kao što mrak ne voli svijetla tako ni crna reakcija ne trpi propovjednike istine i pravde kao što je to Cankar bio.

Cankar je, međutim, već davno umro, ali mračne sile još nisu prestale da ga mrze, da ga se boje i da ga i mrtva progone.

U Clevelandu, američkom gradu, dogovorili su se Cankarovi zemljaci (Slovenci) da mu podignu spomenik. Oni su se obratili gradskoj općini u Ljubljani i ona im je poslala već izrađeni kip Ivana Cankara. Prije nego je kip stigao u Cleveland pojavila se je tamo jaka opozicija protiv Cankarevog spomenika i tražila da se spomenik podigne najprije biskupu Baragi. Želji opozicije je udovoljeno a kip Cankarov vraćen je ljubljanskoj općini.

Prije par godina su Cankarevi zemljaci u Clevelandu ponovo započeli akciju za podizanje spomenika Cankaru i zamolili ljubljansku općinu da im pošalje onaj kip Cankarov. Taj kip se, međutim, nije više mogao pronaći (kao da je igla!) i općina je načinila novi kip i poslala ga u Cleveland. Tu je kip, dok se ne obave sve predradnje, pohranjen u jednoj cvjetarnici u Gordon parku. Kad je sve bilo gotovo, ljudi su otišli da kip podignu, ali kipa tamo više nije bilo, jer su ga, prema kazivanju pohranioaca, još ranije odnijela dva čovjeka sa propisnim ispravama.

Kip još nije pronađen. Strana, a naročito američka štampa, piše o ovoj našoj kulturnoj sramoti, pa i mi ne možemo da najoštrije ne osudimo ovaj nevideni kulturni škandal.

Оглашуйте у Отаџбини!

Pozorište

Na Božjem putu

Драма у 3 чина од Ахмеда Мурадбеговића

Dok je zagrebačko kazalište davalo dosada četiri drame g. A. Muradbegovića: „Bijesno pseto“, „Mlinar Andrija“, „Majka“, i u najnovije vreme „Na Božjem putu“, te Gotovčevu operu „Morana“, čiji je libreto napisao g. Muradbegović, naše pozorište je zanimarivalo ovog autora, koji je i u stranom svetu stekao jedno literarno ime. Istom sada, nakon šest godina svoga opstanka, prikazalo je svojoj pozorišnoj publici njegovu najnoviju dramu „Na Božjem putu“.

Pisac je, međutim, rodom iz naše banovine, poznat našoj publici već više od 15 godina raznim svojim literarnim radovima, u kojima obrađuje socijalne probleme i slika život naših muslimana, iako toliko puta pogrešno prikazivan, čak i od strane nekih naših pisaca. Tako npr. neposredno pred izvođenje ove drame, gledali smo pozorišni komad „Iz našeg vilajeta“ od g. Kostića, u kome se također ocrtava život muslimana od pre sto godina, ali sa pogreškama, koje su neoprostive. (Scena u I činu, gde pred kiridžije i glavnog junaka Mihajla izlazi begova kći sa celim haremom i slično).

Autor u drami „Na božjem putu“ prikazuje sukob dvaju shvatanja, jednog koje zastupa Omerbeg Idrizbegović, predstavnik stare generacije koje nestaje, i drugog koje zastupa Čamilbeg Kusturica, predstavnik nove generacije koja nastupa. Oba shvatanja su produkt životne stvarnosti. Oba se bore istim sredstvima i na istom terenu. Nije slučajnost, nego dobro promišljen gest autorov, da se Čamilbeg, predstavnik mlade generacije, bori sa starim Omerbegom sa kurantom u ruci — dakle istom argumentacijom i istim sretstvom nastoji da savlada svoga protivnika. On želi da svoga protivnika uveri, da se može i drukčije živeti u porodici, nego što je on to navikao dosada. Kur-an ne propisuje nošnju. Šešir nije zabranjen, a otkrivanje lica muslimanske žene je dozvoljeno. On, dakle, hoće evoluciju muslimanskog života i preporodaj muslimanske porodice. Životna stvarnost baca i muslimanku u komplikovane društvene odnose, i ona biva uvučena u proizvodni proces, te stoga mora biti izjednačena sa nemuslimankom, ako hoće da se održi u životnoj borbi.

Uostalom, u nedavnoj prošlosti, ova su pitanja među našim muslimanima dovoljno raspravljena u korist mladih. Mladi Čamilbeg neće da razara staru porodicu savremenim idejama, on hoće samo da je reformira. Pisac je tako rešio problem mnogo uverljivije, nego da je mladog Čamilbega pustio da se bori sa starom generacijom drugim razlozima.

Čamilbeg želi da uveri staroga Omerbega, da se u porodici ne može vladati autokratski. Žena Omerbegova i kći, te sinovi sa snahama, jesu također neki faktor u porodici i njihova reč treba i mora da se čuje i onda, kada nije sasvim u skladu sa mišljenjem glave porodice. To iziskuju socijalna pravda i interesi porodice. Ali to ne shvaća Omerbeg i zato nastaju sukobi: sinovi sa snahama hoće da se dele, a kći se predaje osećaju svoga srca, premda joj je reč očeva svetinja. Majka Arifa je spona između dece i oca. Ali je ipak po instinktu majčine ljubavi na strani dece. To je problem, koji se stalno ponavlja u okviru porodice. Takva je i njena kći Lejla u trećem činu. I ona tu više ne

pripada ni ocu, ni majci, ni mužu, nego malom Asimu, sinu svome.

Omerbeg oseća snagu duha novog vremena. Zato se laća strašnog sretstva. On izmamљуje zakletvu od svoje kćeri Lejle, da neće poći za Čamilbega, njegova protivnika i nanosi joj strahovitu bol. Ova je scena neobično jaka i potresna. On odlazi na Božji put u uverenju, da je u srcu svoje jedinice pobedio ašika. Ali se vara, jer Lejla beži sa Čamilbegom. Vrlo su jaka i nežna pisma, koja on upućuje sa puta u Meku svojoj mezimici Lejli, ali ni ona ne pomažu, nego samo razdiru dušu i srce jednoj Lejli.

Drama je neobično snažno i impresivno delovala. Jedva jednom dobili smo dramu iz muslimanskog života, koja prikazuje stvarnost, a ne gubi ništa od dramskih elemenata i snage. U tome je g. Muradbegović potpuno uspeo. Drugi su pisci išli za tim, da u drami idealizuju ovaj život gledajući ga sa ružičaste strane, pa su ga prikazivali onakvim kakav je bio u feudalno doba — u doba obilja i sevdalinki. Danas je, međutim, muslimanska stvarnost drukčija. Pauperizacija muslimanskih masa stalna je pojava. Stoga je upravo greh taj život prikazivati onakvim kakav je on bio, a izbegavati današnjicu.

Dramu je režirao g. Kosić potpuno realistički. Dekor je izrađen po nacrtima prof. Lj. Babića. Međutim, podela uloga, čini nam se, nije najsretnije ispala.

Gospoda Petrović kao Lejla bila je odlična svojom impresivnom igrom, te pobrala frenetičan aplaus publike. Njena igra bila je u tolikoj meri uverljiva, da je kod publike suze izazivala. Mislimo da je ovo njena najbolja kreacija. Gospoda Jovanović Ljubica kao Arifa snašla se je odlično u svojoj ulozi prikazavši miran i stalozhen život majke, koja je nehotično zapala između dva žrvnja. Uloga g. Rajčevića bila je vanredno teška, ali zahvalna. On ju je dobro savladao, samo bi rekli kao da je bio malo previše glasan u časovima, kada je trebalo da izrazi svoju veliku ljubav prema kćeri Lejli, koju hoće da zadrži za sebe i otme od njena ašika, koji se hvali da je u njenom srci jači od oca. Ovo nipošto ne znači da njegova igra nije bila dovoljno uverljiva. Naprotiv on je svoju ulogu dobro prostudirao i prikazao. Nešto malo manje uverljiv je bio g. Jovanović St. kao Čamilbeg Kusturica, Lejlin ašik. Njegova hladnoća u prvom činu, kojom se bori protiv razdraženog Omerbega Idrizbegovića, bila je vrlo efektana, ali u drugom činu nije bila na mestu, kad se je radilo o osvajanju devojke, koja je položila zakletvu, da će slediti za svojim ocem, a ne za njim. Tu je bio premalo aktivan i uverljiv. Inače se je držao na visini. Ne sme se zaboraviti da se istakne sjajna igra g. Cvetkovića u sporednoj ulozi sluga staroga Hasana. On je svojom igrom izazvao nepodeljene simpatije publike. Dosta dobre su bile gđa Pleciti i gđica Čokanović kao Esma i Najla, devojke u kući. Naročito su bile dobre u drugom činu, kada nagovaraju Lejlu da pobegne za Čamilbega. Najblede je ispala igra g. Zeljkovića kao Ismeta, mladeg sina Omerbegova, jer je bio u momentima i odviše komičan. Znači da ova uloga nije za njega. Njemu mnogo bolje pristojе uloge drugog žanra.

Prema opštem raspoloženju publike i pisac i glumci su postigli dobar uspeh.

Dimitrijević K. Mladen

Преглашуйте се на Отаџбину!

Политички преглед

Наша унутрашња политика

У унутрашњем животу наше земље највећи интерес и пажња свраћена је на изјаву г. Др. Мачека у београдском Времену од 25. X. о. г. и на закључке београдског дијела У. О., наиме, о њиховом гледању на политичку ситуацију у земљи и начин, како да се наша унутрашња криза ријеши. Др. Мачек није казао ништа ново. На унутрашње прилике код нас, посебно пак у погледу државног јединства и династије он је имао исте погледе и мишљења и раније, али је требало доста времена и излишних жртава, да се томе дозволи шири публицитет.

Изјава београдског дијела У. О. је нова ствар, којом се ипак мичемо корак напријед, ка ријешењу наше унутрашње кризе. Тражи се конституанта, која има донијети нов Устав, о новом унутрашњем уређењу наше земље. Тај устав има бити израз слободне воље и братског споразума Срба, Хрвата и Словенаца. С тим би се скинуло с дневног реда једно важно питање, које је годинама потресало наш јавни живот и кочило рад на рјешавању многих социјалних и економских питања, која интересују широке слојеве нашега народа. Ријешењем овога питања наш би углед према вани порастао много и ми би све догођаје у свијету дочекали са много више сигурности и спокојства, него сада. Наша јавност, нарочито у потоње вријеме, овоме питању поклања велику пажњу. Па и сви чланови садашње владе стекли су уверење, да је Хрватско питање врло важан проблем наше државе, чијем ријешењу треба приступити чим прије. Дакле, ипак се је коначно и послје дуго времена дошло до сазнања, да је досадашњи став С. Д. К. у овоме питању био исправан и по интересе земље користан.

Вјероватно, у вези с овим питањем, 8. XI. о. г. Његово височанство Кнез Намјесник Принц Павле, примио је у дворцу „Бордо“, код Крања г. Мачека у дужу аудијенцију. Г. Мачек је задржан и на ручку код Њ. В. Принца Павла.

Распадање декретом створене Ј.Н.С. осјећа се свуда. И у Словенији ових дана напустили су је два угледна члана: Др. Динко Пуц и Адолф Рибникар. Први се је прикључио београдском дијелу У. О., а други С. Д. К.

Општински избори обављени су у шест бановина. У Савској и Приморској опозиција има већину, а у осталима влада. Избори су, као што је познато, вршени јавним гласањем, те по старом изборном закону.

Вањска политика

Активност фашистичких држава у вањској политици у последње време нарочито се запажа. Посета г. Бане у Берлину, конференција представника држава Римског споразума у Бечу, одрицање задњих одредаба Версаљскога мира са стране Немачке, помагање побуњеника у Шпанији, говори г. Мусолинија, г. Хеса и др., признање владе генерала Франка, врење у Данском, савез немачко-јапански и јапанско-талијански итд...

Зашто то све? Одговор на то питање даје нам међу осталим разлозима и овај:

У Италији је, поред све победничке славе дошло до приличне унутрашње исцрпљености нешто ратом, а нешто сталним наоружавањем, а како је у Немачкој најбоље нам по-

казују датуми парола и уредаба изданих у ово задње време:

4 октобра слављен је празник жетве под паролем: „Смрт расипању“;

6 октобра свечано отварање кампање „Зимска помоћ“;

6 октобра проглашење закона којим се оснива Државни уред који ће куповати увоз жита, поврћа, семена, плодова и вина, а који ће то делити по потреби;

7 октобра проглашене су строге мере против подизања цена;

12 октобра у свом говору г. Хес понавља царолу г. Гебелса и каже:

„Топови место бутера, то је још увек наша парола“;

19 октобра Фирер даје пуну власт генералу Герингу за реализовање четиригодишњег плана;

20 октобра Фирер одузима од Вилх. Кеплера дату му мисију коју му је био поверио у питањима економским и сировина Рајха;

24 октобра ђен. шт. потпук. Лебу је поверена секција за стварање немачких сировина за четиригодишњи план;

28 октобра генер. Геринг разлаже четиригодишњи план и тужи се да су Немачку девалвирани и лишени њених колонија и њена злата;

30 октобра излазе три уредбе о строгим рестрикцијама при индустријској употреби памука, каучука и разних метала (бабра, никла, цинка и олова).

Све ово указује на тешку привредну ситуацију земље. Нема довољно хране, нема злата ни девиза, а ни свих потребних сировина које индустрија тражи. Једино у чему обилује то је оружје. А оружје у рукама гладна и очајна народа може да почини све, али ништа паметно. Очајање није никад никоме било добар саветник.

Ето, због чега толика активност на свим странама. Све је у стању акције и напона, а куда то води то ће скори дани морати да покажу.

Победа Рузвелтова у Америци не значи само победу демократске странке, већ победу једног новог духа који ће да освежи не само Америку већ европске демократије. Државни суд који је искоришћавао незгодан положај Рузвелтов, јер није било опортуну пред саме изборе тражити измену устава, доживео је поновним избором Рузвелта свој пораз. Рузвелту ће стајати на расположењу даље четири године да изведе своје социјалне реформе, да учврсти демократију и појму слободе и слободне иницијативе даде истинско и право значење.

Рузвелт као скроман човек и рђав пророк

Кад су пријатељи питали председника Рузвелта о његовим предвиђањима за претседничке изборе, он им је показао белешку коју је био исписао својом руком, а на којој је стајало:

Рузвелт: 360 гласова,
Ландон: 171 глас.

У ствари је после било за Рузвелта 523 гласа, а за Ландона 8 гласова.

Белгијска неутралност коју је изненада објавио белгијски краљ довела је у врло незгодан положај Француску. Изгледа да је до тога става довела унутрашња ситуација Белгије.

За „Revue Belge“ почиње свој новембарски број публикацијом врло важне анкете о унутрашњој ситуацији Белгије. Биле су позване најуглед-

није личности белгијског политичког живота да даду одговор на актуелно и гореће питање:

„Је ли белгијско јединство у опасности?“ У одговору г. Албера Девезе-а, бившег министра Народне Одбране најзначајнији је пасус под насловом

„Никакве диктатуре, ма откле долазила — — —“

Пут председника Кр. владе у Анкару, закључивање тргов. уговора с Турском, посета Бугарској, показују да Балкан иде својим путем сређивања.

Пут Њ. В. Кнеза намесника у Лондон, иако је приватне природе, како се службено каже, састанак са енглеским краљем, посета Балдину, пријем г. Идна итд. јасно говоре да је при томе било речи и о државним питањима.

Самоубиство Рожеа Саландро-а

У Паризу је починио самоубиство Роже Саландро, министар унутрашњих дела у влади народног фронта. Десница је стално нападала пок. Саландро-а, изгледа само стога што је увиђала његову вредност и што јој је баш не положају министра унутрашњих дела много сметао. Ти нападаји као и трагедија у породичним деловале су на живце пок. Саландро-а и он није могао више да издржи.

Ресор министарства унутрашњих дела преузео је претседник владе г. Блум.

Rat u Španiji i njegovo značenje

List „Popola fronto“ који излази у Valenciji, на esperantu, donosi članak pod naslovom: „Prave riječi narodnog pretsjednika“ који у cijelosti donosimo.

Kratkim i preciznim riječima, pretsjednik republike g. Azanja definisao je pravo značenje španske tragedije. On je u intervju sa novinarima kazao doslovce:

„Ne raspravlja se ovde samo o unutarnjem neredu. U ovom na izgled građanskom ratu u pitanju je, osim slobode španskog naroda, ravnoteža snaga u Mediteranu, kontrola moreuza Gibraltar, korišćenje naših pomorskih ratnih baza u Atlantiku i također sirovinama bogatog španskog zemljišta.

Eto šta će se raspravljati u nastavku prvog čina ovog novog velikog rata“.

U kratkim riječima eto cijele važnosti borbe u Španiji. Ona nije rat između dvije grupe španjolaca. Ona je dramatična borba između španskog naroda i izdajničkih generala, lakomih na zlato fašističkog imperijalizma.

U nailazećem svetskom ratu — koji će volja za mirom velikih evropskih demokratija moći jedva odgoditi za nekoliko mjeseci, ali ne i onemogućiti — neprijatelji slobode trebaju učestće Španije; oni trebaju slobodno raspolaganje njezinim mineralnim i agrikulturnim produktima, a iznad svega trebaju njene odlične vazduhoplovne i pomorske ratne baze, koje dominiraju Mediteranom, a koje mogu koristiti za konačne udarce protiv Engleske i Francuske.

Kad bi se španski fašisti borili izolovani, ako iza njih ne bi stajale, potpomažući ih ljudstvom, oružjem i novcem, neke strane sile, već bi odavno španski narod bio pobjedilac izdaje.

Ali iza generala Mole i Franka — više ih vodeći nego potpomažući — stoje evropski imperijalisti.

Fašizam je tačno procijenio vrijednost vladanja nad Španijom, čije će ona verige raskinuti u krvavoj borbi. Fašizam dakle, krajnjim naporom nastoji da potlači španski narod, jer je uvjeren u to, da je „Madrid — prema izreci Andreo Malrauxa — najizravniji put u Pariz“.

U španskoj borbi, raspravlja se o sudbini svijeta. Pobijedi li fašizam u našoj zemlji, Francuska, opkoljena na svim svojim granicama, ne bi dugo odolijevala njemačkom nacionalizmu. Sovjetska Rusija, Velika Britanija, i Mala Antanta ne bi se tome mogle oprijeti. Nažalost ni Francuska ni Engleska izgleda ne shvaćaju opasnost, koja lebdi nad njima. Strah da se ne provocira neizbježna katastrofa koleba ih, kao i u slučaju Abesinije. Vrijeme se gubi u beskonačnim razgovorima. U međuvremenu fašistički štabovi intenzivno rade. Samo je Sovj. Rusija razumjela važnost ovog momenta. Ostale zemlje ne mogu se uvjeriti da je svako popuštanje novi potsticaj za fašističke sile.

Evropske Demokratije poslednji put razmislite, ne budite ravnodušne; ako bi španski narod doživio poraz, naredna žrtva međunarodnog fašizma bila bi Francuska.

Домаће вести

„Отаџбина“ ће по могућности да надовеже на Кочића Отаџбину. Излазиће засад сваке друге суботе, а касније сваке суботе, те ће се према томе и претплата променити. Лист је намењен стварима и питањима ових крајева у првом реду, али ће доносити и преглед унутрашње и вањске политике, економски преглед, а по могућности и литерарни прилог и савремену сатиру. Садржаваће и локалну хронику и огласе. Рекламираће само солидна предузећа.

У жељи да побудимо интерес наших интелектуалаца за наше село и његова нарочита питања, отворили смо у нашем листу за то засебну рубрику, у којој ће моћи, како интелектуалци тако и тежаци, да та питања расправљају.

Уверени да ће бити питања од општег значаја, било политичких, социјалних, економских или просветних, на која редакција сама неће доћи, или где ће неко имати своје и нешто друкчије мишљење, а у намери да и та мишљења поштује, а да читаоцима пружи могућност да их чују, отворићемо рубрику Слободна трибина, где ће бити свакоме слободно да, у границама закона и у ваљаној форми, та питања изнесе и расправља.

Разуме се да ћемо радећи и грешити, али ћемо зато сваку добронамерну и оправдану критику радо примити, као што желимо да и наша публика наш лист прими. Само од основних својих мисли и погледа нећемо и не можемо отступати, јер смо уверени да су они израз истинског мишљења и расположења народа овога краја.

Одлазак пуковника г. Свет. Ђукића, команданта бањалучког војног округа из Бање Луке у Осиек. Овај симпатични господин, иако врло скроман и повучен, био је запажен у

нашем месту баш том својом скромношћу. Нашим културним установама, нарочито „Просвети“ и „Јединству“ поклањао је сталну пажњу. Летос се уписао и за добротвора Српског певачког друштва „Јединства“, па му је претседник друштва, при испраћају, предао диплому друштва уз неколико топлих речи.

Долазак г. Драгомира Бајаловића у Бању Луку за команданта војног округа потсећа нас на прве дане Ослобођења, јер је г. Бајаловић први дошао на челу српске војске у наше место. Много се штошта од тада променило, али су те успомене ипак остале драге и дубоко урезане. Господина пуковника Бајаловића при његову поновном доласку у наш крај поздрављамо.

Француско-југословенски клуб, који је ових дана преселио у своје наново уређене просторије у Принца Павла ул. бр. 4-1 спрат, раније канцеларија Дра Мољевића, наставља са својим чајанкама и часовима конверзације сваког четвртка у 6 сати. Следећи састанак у четвртак 26 о. м. биће уједно и отварање нових просторија, па се управа друштва нада да ће тај састанак посетити сви чланови клуба.

Француско-југословенски клуб у Приједору, недавно основан, а у саставу Друштва пријатеља у Бањој Луци отпочео је рад и данас броји преко четрдесет чланова, што за наше данашње прилике значи врло много. У Санском Мосту ради с успехом на оснотку клуба професор г. Милетић, па се надамо да ће Друштво пријатеља Француске за најкраће време да и тамо развије своју активност. То би био четврти клуб на подручју наше бановине.

Десет покретних књижица спремио је одбор Српске читаонице у Бањој Луци за села бањалучког среза. Свака књижица сабдјевена је са око 150 дјела, и то: народних пјесама, приповједака, много добрих ствари из пољопривреде и народног здравља.

Овај корак Српске читаонице заслужује пажњу тим више, што је то први почетак те врсти, од стране наших установа, које желе, да свој културни рад прошире и на село.

У вези с овим, прота Кеџмановић, претседник Читаонице, одржао је 1-XI о. г. предавање у Бањој Луци, у коме је изложио историјат рада на просвјешћивању нашега села прије и послје свјетског рата, те потребу, да се томе питању посвети што већа пажња. Нарочито је нагласио, да је то врло важан проблем не само социјални, већ и национални и државни. Село заслужује далеко већу пажњу, него што му је данас указује наша јавност, а нарочито наша интелигенција.

Госп. Рајко Малић, виши чиновник Држ. хип. банке венчао се ових дана са кћерком госп. Димитрија Јагодића, некада школског друга Петра Кочића. Искрено честитамо.

Ширите Отаџбину, захтевајте је у локалима и кафанама, јер је она једини самосталан политички лист на подручју Врбаске бановине! —